

Антоніна СЕРГІЄНКО,
 orcid.org/0000-0001-8698-902
 кандидат педагогічних наук, доцент,
 доцент соціально-гуманітарної кафедри
 КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
 Дніпропетровської обласної ради
 (Дніпро, Україна) antant15@ukr.net

ФОРМУВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ УЧНЯ-ЧИТАЧА, ЗДАТНОГО ДО ІНТЕРСУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті обґрунтовується необхідність формування під час вивчення літератури компетентного учня-читача, який розуміє ціннісне значення читання для власного розвитку, здатен працювати в команді, спілкуватися, взаємодіяти, вести діалог із суб'єктами освітньої діяльності, критично мислити, бути ініціативним, відкритим, комунікабельним. Автор статті наголошує на читацькоцентричній, а не текстоцентричній парадигмі вивчення літератури, оскільки реалії сьогодення свідчать про стрімке падіння цікавості молоді до читання. Акцентується увага учителів-практиків на сучасному методичному інструментарії, в основу якого покладені інтерактивні, діалогічні, групові методи роботи, пропонуються елементи результативного досвіду філологів області.

Ключові слова: українська література, учень-читач, інтерсуб'єктна взаємодія, діалогічне навчання, читацькі компетенції, робота в групах.

Antonina SERGIENKO,
 Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
 Associate Professor of Social and Humanitarian Department
 CIHE "The Dnipro Academy of Continuing Education"
 Chairman of the Academic Council
 (Dnipro, Ukraine) antant15@ukr.net

FORMATION OF STUDENT-READER CAPABLE OF INTERSUBJECTIVE INTERACTION AT UKRAINIAN LITERATURE LESSONS

The article substantiates the necessity of formation of the competent student-reader in the course of studying literature, who understands the value of reading for the own development, able to work in a group, communicate, interact, conduct a dialogue with the subjects of educational activity, is proactive, open and sociable. The author of the article emphasizes on the reader-centered, not text-centric paradigm of studying literature at school since today's realities show a rapid decline in youth interest in reading. The concept of realization of the state policy in the field of secondary education reform "New Ukrainian School" indicates that "in the nearest future, specialists who can learn for life, think critically, work in a team and have other skills will be the most successful in the labor market". Consequently, reading is the basis for the development of self-sufficient personality. No wonder there is widespread maxim: "People who read books will always lead those who watch television". "Ukrainian literature" as a subject has very significant competence potential to form students' key, essential and subject competencies, including reader's competences. In condition of total informatization it is particularly important what the child reads and how it perceives it, whether it is able to critically analyze the work of the art of the word and place the personal accents. In this regard, the reading is a key competence necessary to person at different stages of life and in various spheres. Therefore, the importance of introducing intersubjective teaching of Ukrainian literature in school is becoming urgent. The term "intersubjectivity" in psychology means one of the leading features of personality, development of which is caused by the need of emotional communication. The most important issues to be considered in the context of this problem are: building the education process in modern school should so as to provide each student an active position; formation of a competent student-reader, capable of lifelong learning, by the means of literature; carrying out the formation of the reader in a single system, using various methodological tools, where dialogue, interaction, communication, cooperation and interpersonal interaction should become a priority in the development of reading and key competences of schoolchildren. Therefore, the author emphasizes the attention of practicing teachers on modern methodical tools, which are based on interactive, dialogic, group work methods. The elements of effective experience of philologists of the region are offered.

Key words: Ukrainian literature, student-reader, intersubjective interaction, dialogical study, readers' competencies, work in groups.

Постановка проблеми. Сьогодні педагоги дуже активно, уважніше, ніж будь-коли, спостерігають за всіма змінами, перетвореннями, нововведеннями, які здійснюються в освітній сфері. І це не дивно, адже зміни, які відбуваються в початковій школі, не можуть не торкнутися основної та старшої школи. Хоча новий Державний стандарт середньої освіти набуде чинності у 2022 р., уже зараз ми відстежуємо переваги Нової української школи, розуміємо, що основою змін є дитиноцентричне навчання та партнерство в освіті. Тож першочерговим завданням учителя є створення умов для розвитку персонально кожної дитини. Як це реалізовуватиме конкретний учитель, залежить від його фахової майстерності та компетентності. Учені-педагоги, методисти-практики не можуть залишатися осторонь цих перетворень, тому проводяться наукові експерименти, здійснюються результативні дослідження, пропонуються інноваційні шляхи вирішення освітніх проблем.

У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» зазначається, що «найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися упродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими вміннями» (Концепція, 2016: 4). Тобто метою «Нової української школи» є виховання інноватора та громадянина, який умітиме ухвалювати відповідальні рішення, вирішувати проблеми, опираючись на морально-етичні принципи і набуті знання, уміння, навички, компетентії, а саме: уміння читати і розуміти прочитане, готовність висловлювати думку і критично мислити, здатність логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу, творити, співпрацювати в команді тощо.

Отже, основою розвитку самодостатньої особистості є читання. Недаремно поширена сентенція: «Люди, які читають книги, завжди будуть вести за собою тих, хто дивиться телебачення». «Наше майбутнє залежить від уяви, яку розвиває читання, – переконана автор підручників з української літератури Л. Коваленко. – Чим більше ми читаємо, тим вишуканіше висловлюємо свої думки, бо наше мислення перестає бути шаблоном. Глибока література спонукає до глибоких переживань і глибокої розумової роботи. Недаремно відомий усім музикант і громадський діяч Святослав Вакарчук стверджує, що «книга творить Людину – Людина творить країну»» (Коваленко, 2017: 5). Тож нині важливо навчити школярів усвідомлено ставитися до читання, формувати

власну естетичну траєкторію самоосвіти, бути готовим навчатися упродовж життя.

У контексті сучасних змін, передбачень, тенденцій необхідно наголосити на важливості навчального шкільного предмета «Українська література», програма якого спрямована на становлення учня як суб'єкта навчальної діяльності, формування ціннісного ставлення дитини до навколишнього світу, розвиток і соціалізацію особистості, утвердження національної самосвідомості, навичок практичного використання досвіду, здобутого за допомогою читання (Програма, 2017: 3). «Українська література» як навчальний предмет має досить значний компетентнісний потенціал для формування в школярів необхідних ключових та предметних, зокрема й читацької, компетентцій. Реалізація емоційно-ціннісної змістової лінії під час вивчення літератури також потребує спеціальних зусиль, спрямованих на організацію діяльності кожного учня, на активізацію і переведення його в позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування, що, у свою чергу, передбачає вироблення умінь обирати навчальні цілі, планувати свою роботу, організовувати, виконувати, коригувати, контролювати її, аналізувати й оцінювати результати. Але чи не найважливіше – рефлексувати стосовно пережитих емоцій, відчуттів, вражень, власних поглядів, позицій, орієнтирів.

Потоки сучасної інформації з масмедіа та соціальних мереж змінюють психологію читача, потужно впливають на становлення світоглядних позицій, моральних цінностей та естетичних уподобань цілих поколінь XXI ст. У цих умовах особливо важливо, що читає дитина і як вона сприймає прочитане, чи вміє критично проаналізувати твір мистецтва слова та розставити особистісні акценти. З огляду на це, читацька компетентність стає ключовою, необхідною людині на різних етапах життя в різноманітних сферах життєдіяльності. Застосування яких підходів, методів, прийомів, технологій забезпечить поступальний процес оволодіння читацькою компетентністю від читача-початківця до компетентного учня-читача? Яка роль під час вивчення літератури відведена інтерактивній, міжсуб'єктній, діалогічній взаємодії?

Аналіз досліджень. Багато науковців останнім часом схиляються до думки, що за сучасних умов невинного зростання темпів інформатизації та глобалізації особливої актуальності набуває запровадження інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі. В. Уліщенко вважає, що таке навчання «допомагає активізувати самостійну когнітивну та креативну діяльність учнів, стимулює

розвиток візуально-образного, екзистенційного та критичного мислення, на якісно новий щабель підносить роль книги <...>» (Уліщенко, 2012: 5). Поняття «інтерсуб'єктність» у психології означає одну із провідних рис особистості, розвиток якої зумовлений потребою в емоційно-ціннісній комунікації з «Іншим», прагненням зрозуміти особливості його мислення, життєвого вибору тощо (Дж. Брунер, Г. Ковальов, Е. Сайко, А. Хараш).

Інтерсуб'єктність – це прагнення людини до взаємодії, реалізації особистісних сенсів і мотивів. Інтерсуб'єктність – це площина безпечного простору самовираження, широких можливостей для самоусвідомлення й особистісного розвитку (В. Вазюлін, М. Наконечна). Психологи стверджують, що інтерсуб'єктність розвиває та розкриває найкраще в людині: здатність до теплих міжособистісних стосунків, активність, креативність, відповідальність. Такі можливості позитивної взаємодії є стимулом для радості, самореалізації, суб'єктного (відповідального, активного, творчого) ставлення до себе самого, інших людей, життєвих ситуацій і подій. Тобто інтерсуб'єктна взаємодія – це емоційно ціннісна комунікація за умов створення відповідної атмосфери співробітництва, спілкування, діалогу рівноправних суб'єктів. Розвиток таких рис, умінь, відносин у школярів дуже важливий для вивчення художніх творів української літератури, в яких відображений героїчний, але такий непростий шлях нашого народу.

Інтерактивний, міжсуб'єктний, комунікативний взаємодії учасників навчального процесу, яка ґрунтується на діалогічній основі та групових формах роботи, віддають перевагу сучасні вчені-дидакти: К. Баханов, О. Пометун, А. Хуторський, О. Ярошенко. Досить активно над окремими аспектами цієї проблеми працюють учені-методисти: О. Ісаєва, О. Куцевол, Г. Токмань, В. Уліщенко, А. Фасоля й інші. Найважливішими питаннями, які розглядаються в контексті даної проблеми, є такі: освітній процес у сучасній школі повинен вибудовуватися так, щоб забезпечувати кожному школяреві активну позицію суб'єкта дії; формувати засобами літератури компетентного учня-читача, здатного до навчання упродовж життя; здійснювати формування читача в єдиній системі використання різноманітного методичного інструментарію, де діалог, інтеракція, спілкування, співпраця, міжсуб'єктна взаємодія мають стати пріоритетними в розвитку читацьких та ключових компетенцій школярів. Хоча «міжсуб'єктний» і «інтерактивний» не тотожні поняття, у навчальній діяльності учнів вони взаємодоповнюються: перше – спрямова-

ний на виявлення емоційно-ціннісних аспектів комунікації, а друге – на забезпечення атмосфери співпраці. Вивчення наукових джерел дає підстави для висновку, що здебільшого поняття «діалог» сприймається як синонім термінів «комунікація», «спілкування», «взаємодія».

Модель нового типу вчителя-словесника й учня-читача та модель сучасного уроку літератури, які ґрунтуються на діалогічній співпраці суб'єктів навчання, пропонує В. Шуляр. Акцентуючи увагу на навчальній ситуації як складовій частині сучасного уроку літератури, учений наголошує на тому, що її вирішення забезпечує короткочасну взаємодію між суб'єктами навчального процесу. На думку вченого, саме такі ситуації, які спонукають учнів адресувати запитання, що виникли під час читання тексту твору, один одному, ділитися враженнями від прочитаного з товаришем, обговорювати літературну проблему в парах (групах), є ключовими в методиці викладання української літератури (Шуляр, 2006: 18).

Дуже цінні думки відомого вченого-методиста Г. Токмань, оскільки вона доводить, що діалогічний підхід у вивченні літератури найефективніше реалізується через групові методи роботи, форми кооперації та співпраці. Важливий на уроці діалог, який ведуть учень з учнем, бо він є основною засадою педагогіки співробітництва, яка базується на суб'єкт-суб'єктних відносинах. Обговорення проблемних, дискусійних питань може завершуватися «не переконанням усіх в одній істині, а глибоким усвідомленням правильності власного вибору». Але щоб прийти до такої переконаності, варто вислухати думки інших, підтвердити позицію відповідними аргументами, можливо, внести зміни у власні судження – тобто «будувати себе через діалог з іншими» (Токмань, 2005: 33).

Мета статті – зосередити увагу тих, хто причетний до шкільної літературної освіти, на необхідності формування на уроках літератури компетентного учня-читача, здатного до інтерсуб'єктної взаємодії, комунікації, інтеракції, спроможного зрозуміти цінність читання для самореалізації, а отже, здатного до навчання упродовж життя.

Виклад основного матеріалу. Перед учителем-філологом повсякчас постає вимога докорінного перегляду підходів, засобів, прийомів, методів навчання української літератури, оскільки оновлюється зміст освіти, змінюються погляди сучасних учнів, з'являється потреба в інноваційних освітніх технологіях тощо. І наші педагоги, справді, беруть участь в оновленні змісту програм, оволодівають новими інформаційно-комунікаційними технологіями, створюють медіаосвітні

продукти літературного походження (відеопрезентації, буктрейлери, скрайбінги).

Останні три роки на Всеукраїнському фестивалі педагогічних ідей «Мій особистісно зорієнтований урок», який у цьому році буде проводитися увосьме, науковці, методисти, учителі з різних куточків України, зокрема і творча група із Дніпропетровщини, розглядали проблему формування читача в епоху інформаційних технологій як одну з національно і суспільно значущих. Дійшли висновку про необхідність змін у концептуальних засадах вивчення літератури з урахуванням викликів сьогодення: зміни текстоцентричної парадигми на читацькоцентричну, коли в центрі уваги вчителя – особистість учня-читача, його здатність визначати власні та суспільні цінності й орієнтири. На переконання відомого вченого-методиста А. Фасолі, саме рівень суб'єктності є одним із показників особистісного розвитку школяра. «Компетентний учень-читач є суб'єктом навчальної діяльності, що передбачає усвідомлення власних психолого-фізіологічних особливостей, прагнень, мотивів, бажань тощо, здатність до самостійної організації, здійснення й оцінювання читацької діяльності, а також до самореалізації, самовдосконалення і самотворення» (Фасоля, 2017: 8).

Отже, як забезпечити інтерсуб'єктну взаємодію на уроках української літератури з метою формування компетентного читача? На думку автора статті, основні умови організації такої взаємодії: 1) готовність учнів до емоційно-ціннісного сприймання, осмислення й аналізу художнього твору за принципом: «Сприймаю, уявляю – аналізую, інтерпретую – презентую» (Уліщенко, 2012: 25); 2) уміння активно вести діалог зі співрозмовником і підтримувати зацікавленість цим діалогом; чітко, лаконічно й аргументовано формулювати свої думки, бути уважним до висловлень інших суб'єктів комунікації; 3) використання учителем ефективних методів, прийомів, видів і форм суб'єкт-суб'єктної взаємодії, які б відкрили школярам перспективи для подальшого особистісного розвитку і самореалізації (наприклад, інтерактивні методи, прийоми розвитку критичного мислення, групові форми роботи, проектні технології, які забезпечують діяльнісне підґрунтя навчання).

У чому ж переваги інтерсуб'єктного навчання? Ми переконалися, така взаємодія, поєднана з іншими ефективними методами, підсилює цікавість до читання художніх творів, надає навчанню особистісно зорієнтованого характеру, підвищує навчальну мотивацію, допомагає активу-

вати діалог читачів із суб'єктами освітнього процесу, забезпечує емоційно-ціннісну комунікацію, сприяє соціалізації учнів. І, звичайно, ґрунтуючись на особистісно зорієнтованому, компетентнісному й діяльнісному підходах, інтерсуб'єктна взаємодія створює умови для формування компетентного учня-читача. Адже діяльнісний підхід до навчання стосується безпосередньої суб'єктної участі школяра в освітньому процесі, орієнтує на оволодіння учнями конкретною діяльністю, забезпечує навчання в спілкуванні та співпраці.

Досвід педагогів нашої творчої групи підтверджує наші переконання. Так, учитель-методист середньої загальноосвітньої школи № 13 м. Кам'янського В. Чумаченко успіх своїх уроків вбачає в організації активної взаємодії учня з героєм твору, автором, учителем, ровесниками. Вивчаючи із семикласними незвичайний твір Ліни Костенко «Кольорові миші», педагог обрала урок у вигляді гри, на якому всім знайшлися ролі. Особливо цікавим видався прийом перетілення, коли до класу завітала головна героїня вірша Анна, яка й розповіла про свою історію з кольоровими мишами. Щоб зробити висновок, що головна героїня вірша наділена багатою уявою, фантазією і талантом, учні працювали в групах, обравши свою емблему і колір; складали асоціативні кушці; описували вигляд героїні, якою вони її уявляли; озвучували власні твори-мініатюри «Мій кольоровий сон» та «Моя мрія»; навіть склали кольоровий букет для Анни. Насамкінець учням було запропоновано написати лист-пораду одному з персонажів, але інтрига була в тому, що лист треба було писати від імені «кота, що нявкнув» (теж одного із суб'єктів твору). На перший погляд, може скластися враження, що на одному уроці занадто велике навантаження на учнів, та коли ти бачиш, що байдужих серед них немає, кожен намагається якнайшвидше впоратися із завданням, донести до однокласників своє розуміння ситуації, допомогти головній героїні, то розумієш, що саме такі комунікативно-діяльнісні уроки, на яких учні усвідомлюють високі моральні якості людини, є цікавими, важливими, результативними. До програми 5 класу введено твір «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» Галини Малик. Під час роботи над змістом твору учитель обласної творчої групи О. Рева організувала роботу п'ятикласників у групах, дала можливість I групі сформулювати запитання до автора (наприклад: «Чи зустрічалася письменниці в реальному житті така дівчинка Аля?»). Друга група формулювала запитання до персонажів твору, а III – до тексту. Відповідали на запитання

за методикою роботи в перехресних групах, провели гру-діалог із визначенням переможця, спробувати перевтілитися в одного з героїв твору і прочитати уривки в ролях. Здається, таке навчання легке, цікаве, веселе, насправді ж воно вимагає від школярів напруженої логічно-узагальнювальної діяльності, а від учителя – умілої системної організації. Важливо, щоб учитель постійно спонукав учнів до спілкування, до дії, до рефлексії власних відчуттів, переживань, емоцій (Мене збентежило, вразило, здивувало, захопило <...>. Після цього уроку я відчув, подумав, зрозумів <...>). Отже, інтерсуб'єктна взаємодія може вдало поєднуватися з інтерактивним, діалогічним, груповим навчанням, може реалізовуватися через діалог читача з текстом, автором, героями твору в інтерактивній комунікації, взаємодії, спілкуванні учнів у парах та групах. Тобто учителем протягом уроку використовується діалогічний підхід, у центрі уваги перебуває конкретна дитина з її емоціями, враженнями, відчуттями, з її бажанням творити свій текст, співпрацювати, спілкуватися, взаємодіяти з однокласниками. Необхідно частіше практикувати такі завдання, завдяки яким учні опановують мистецтво запитування, вчать повніше розуміти твір, заглиблюватися в зміст, досягати розуміння ціннісної природи тексту.

Учитель української мови і літератури Покровської гімназії Покровського району Л. Буглак не просто провела урок позакласного читання, а організувала проектну діяльність дітей над вибраним для прочитання художнім твором, кінцевим результатом якої були не тільки презентації, ілюстрації, есе, а й створені анонси-реклами про твори, що найбільше сподобалися, з метою розміщення їх на рекламних щитах під назвою «Прочитай! Це цікаво!». Учні рекламували прочитані твори однокласникам, родичам, знайомим і гордилися, що здійснили конкретні кроки для популяризації читання взагалі й конкретних творів зокрема.

Вчителям творчої групи із м. Кам'янського взагалі притаманні цікаві поєднання традиційної методики з інформаційними технологіями. Л. Панченко, учитель технічного ліцею, під час вивчення з десятикласниками повісті М. Старицького «Облога Буші» запропонувала учням віртуально створити профіль акаунту героя в соцмережі Facebook. Перша група створювала акаунт Орисі Навісної, II – Антося Корецького, III – захисників фортеці. Наприклад, Орися Завісна; період життя – XVII ст.; стать – жіноча; національність – українка; місце проживання – м. Буша, Україна; друзі – Катря, Антось; риси характеру

(обговорювали в групах, сперечалися, аргументували) – патріотка, смілива, рішуча, розсудлива тощо. Представивши свої напрацювання, школярі відповідали на запитання: «Яке твоє особисте ставлення до цих героїв?», «Чим здивував тебе автор повісті?» і т. п. Цікаво, що ця робота з формування ціннісних орієнтирів учнів знайшла продовження на узагальнювальному уроці з української літератури наприкінці навчального року. Учитель повідомив ліцеїстам, що цю повість М. Старицького вилучено із програми, запропонував висловити власну думку щодо цього: «Чи вважаєте ви, що повість не варто вивчати у школі? Чому?». На щастя, усі учні були переконані, що це один із найбільш патріотичних творів української літератури, і його необхідно повернути до шкільної програми (як варіант, на уроки позакласного читання).

Звідки ж учителям черпати завдання для організації міжсуб'єктної, інтерактивної, групової взаємодії? Найпершим помічником для вчителя є сучасний підручник. У підручниках з української літератури (автор Л. Коваленко) передбачено рубрику «Робота у групах. Подискутуй із ровесниками». Так, у 8 класі до розділу «Із піснених скарбів» подається проблемне питання «Як український фольклор допомагає пізнати національний характер нашого народу?». Завдання: «Проведіть історичну паралель між подіями XIV – XVIII ст. та сучасними на Сході України. В яких піснях відображаються сучасні події? Яке ваше сприйняття таких пісень? Чи віднесете ви їх до розділу історичних?».

Особливої уваги учителів-філологів потребує підручник з української літератури для учнів 10 класу авторського колективу під керівництвом А. Фасолі, підручник з новою філософією освіти, з реалізацією особистісно зорієнтованого, компетентнісного, комунікативного підходів, з рубриками «Читацький путівник», «Читацькі діалоги», «Ваші читацькі проекти», «Читацьке дозвілля». Це методичний порадник для формування в школярів читацької, предметних та ключових компетенцій, для організації взаємодії, комунікації в групах, забезпечення діалогу з художнім текстом.

Висновки. Отже, під час вивчення української літератури реалізується багато важливих завдань, зокрема і формування учня-читача як суб'єкта читацької діяльності, суб'єкта особистісного і читацького саморозвитку, здатного до співпраці, діалогу, комунікації, до навчання упродовж життя. Це непросте завдання, адже читацькі інтереси дитини залежать від сім'ї, оточення, освітнього середовища тощо. Отже, учителям-філологам

необхідно вибудовувати уроки на засадах діалогічності, інтерсуб'єктного навчання, співробітництва, щоб зацікавити учнів емоційно-ціннісною взаємодією з автором-оповідачем та героями

твору; сприяти конструктивному діалогу з ровесниками; спонукати до критичного мислення, оригінального вирішення проблем у процесі спілкування, до саморозкриття та самоутвердження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258.
2. Коваленко Л., Бернадська Н. Українська література : підручник для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. К.: УОВЦ «Оріон», 2017. 288 с.
3. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи (рівень стандарту), затверджено наказом МОН України від 23 жовтня 2017 р. № 1407. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv/>
4. Уліщенко В. Методика інтерсуб'єктного навчання української літератури в загальноосвітній основній школі: автореф. дис. ... докт. пед. наук. Київ: б. в., 2012. 41 с. URL: <http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:465054/Source:default>.
5. Шуляр В. Урок літератури в умовах 12-річної школи: 5–9 класи: практико-орієнтована монографія. Миколаїв: Іліон, 2006. 284 с.
6. Токмань Г. Якщо мій досвід знадобиться... Уведення нових методів у викладання літератури. Урок української. 2005. № № 1–2. С. 31–33.
7. Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. Дивослово. 2017. № 9. С. 8–15.

REFERENCES

1. Kontseptsiyarealizatsiyidержavnopolityky u sferireformuvannyazahalnoiserednoiosvity “Nova ukrayinskashkola” na period do 2029 roku (SkhvalenorozporyadzhenniamKabinetuMinistrivUkrayiny vid 14.12.2016 № 988-r) https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258 [Concept of realization of state policy in the sphere of reforming of general secondary education “New Ukrainian school” for the period up to 2029] Approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 14.12.2016 № 988-p. [in Ukrainian].
2. Kovalenko L. T. Ukrayinskaliteratura: pidruchnykdlya 9 kl. zahalnoosvit. navch. zakl. [Ukrainian literature: a textbook for 9 grades of general educational institutions] Kyiv, UOVTS “Orion”, 2017, 288 p. [in Ukrainian].
3. Ukrayinska literatura. Programa dlya zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. 10–11 klasy (riven standartu), zatverdzheno nakazom MON Ukrayiny vid 23.10.2017 № 1407. – Rezhyndostupu : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> [Ukrainian literature. The program for secondary schools. Grades 10–11 (standard level)] approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 23.10.2017 №1407. [in Ukrainian].
4. Ulishchenko V. V. Metodyka intersub'yektnogo navchannya ukrayinskoi literatury v zahalnoosvitniy shkoli: avtoref. dys ... d-raped. nauk [http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:465054/Source: default](http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:465054/Source:default) [Method of intersubjective teaching of Ukrainian literature in general secondary school] author's abstract. PHD. Kyiv, 2012, 41 p. [in Ukrainian].
5. Shulyar V. I. Urokliteratury v umovakh 12-richnoyi shkoly: 5–9 klasy: praktyko-oriyentovanamonohrafiya [Lesson of Literature in terms of 12-year-old school: Grades 5–9: practice-oriented monograph]. Nikolaev.Ilion, 2006, 284 p. [in Ukrainian].
6. Tokman H. L. Yakshchomiydosvidznadobytsya... Uvedennya novykh metodiv u vykladannya literatury [If my experience is needed ... Introduction of new methods in teaching Literature].Ukrainian lesson, 2005, No. 1–2. pp. 31–33. [in Ukrainian].
7. Fasolya A. M. Chytatska kompetentnist: shcho formuyemo, shcho i yak perevirayemo y otsinyuyemo [Reading competence: what do we form, what and how we check and evaluate]. Divoslovo, 2017, № 9, pp. 8–15. [in Ukrainian].